

между които, естествено, имаше и изхождащи изъ неговата срѣда лица; а освенъ това тази учебна система отговаряше напълно на постановката на учебното дѣло въ тогавашна Европа, откъдето биде заета. А тъй като у насъ не съществуваше една силна училищна традиция, особено въ срѣднитѣ училища, гдето именно се формира бѣдещата интелигенция и бѣдещитѣ духовни водачи на народа, заимствуване на учебна система отвънъ се налага предвидъ на крещящитѣ нужди на държавата отъ подготвенъ чиновнически персоналъ. Тогава въ западна Европа и Русия царѣше духъ на позитивизмъ, материализмъ и интелектуализмъ, и тоя духъ наложи своя отпечатъкъ въ учебното дѣло на европейскитѣ държави. Първитѣ години следъ освобождението, младежитѣ се сдобиваха съ више образование въ странство, а главно въ Русия, Германия и Швейцария. Въ германскитѣ висши училища господствуваше интелектуалистическата педагогика на Хербарта. Повечето отъ нашитѣ педагози следваха въ Германия и оттамъ пренесоха у насъ теорията на тая педагогика, която се заловиха да прилагатъ на практика въ нашитѣ училища. Тая педагогика се стремѣше да развие прѣкомѣрно интелектуалната страна на душевния животъ на ученицитѣ за смѣтка на другитѣ духовни страни — чувствата, волята, интуицията и комплекса отъ подсъзнателни душевни прояви. Интелектуализмътъ, заедно съ материализма, смѣтаха душата на детето за *tabula rasa*, която трѣбваше да се напълни съ възможно повече знания. Оттукъ се явява оня огроменъ баластъ отъ знания, който характеризира тая учебна система, въ повечето случаи безъ всѣкаква връзка между отдѣлнитѣ дисциплини, които се преподаватъ. Тая педагогика не бѣше въ състояние да създаде характери и личности съ творчество и самобитност, които да се намиратъ въ непосредствена връзка съ жизненитѣ сили на народната психика, а изкарваше въ живота младежи безъ връзка съ народа, изпълнени понѣкога съ общочовѣшки идеали, ала най-вече негодни за самостоятелна практическа дейностъ. Тая учебна система постепенно се наложи въ нашитѣ училища, главно въ срѣднитѣ. Тамъ тя е хванала такива здрави основи, че и днесъ тѣ още не могатъ да се отърватъ отъ нея.

Другъ голѣмъ недѣгъ въ въпросната учебна система е малката връзка съ народния битъ, психическата сжщностъ на нашия народъ и основата на неговата култура. Интелектуализмътъ държи малко смѣтка за националнитѣ особености, затова благоприятствува за интернационалната постановка на образованието. Възпитаницитѣ на нашитѣ гимназии не рѣдко познаватъ основно, по отношение на фактитѣ, западноевропейската или руската история и литература, а се поставятъ въ най-сериозни затруднения, когато бѣдатъ запитани отъ европейецъ за известни сведения изъ нашата история и култура. Изучаваха се и се изучаватъ съ най-голѣма настойчивостъ имената и височинитѣ на редица планински върхове въ Северна и Южна Америка, а не се дава ни най-малко, да речемъ, представата за етнографскитѣ различия между отдѣлнитѣ племена, образуващи българския народъ. А отъ проникване на подрастващитѣ поколения съ духа на народа ни, така ярко изразенъ въ живото творчество, въ неговата работа и ежедневно, отъ осъзнаване и култивиране на основнитѣ черти на тоя духъ у тѣхъ, разбира се, нѣма и поменъ.¹⁾ Разбира се, всичко това, колкото се касае

¹⁾ По това срв. Я. Арнаудови. Учебна реформа, езикъ и култура. Варна. 1934 г. стр. 53—54.